

ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

26

ᾠοσίου Ἰωάννου
τοῦ Δαμασκηνοῦ

Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΑΠΟ
ΤΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ
ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Πρόλογος

ΣΥΜΦΩΝΑ μέ όμόφωνη άγιοπατερική μαρτυρία, τήν όποία έπιβεβαιώνει άδιάκοπη έκκλησιαστική παράδοση αιώνων, οί ειδικές εύχές για τούς νεκρούς θεσπίσθηκαν άπό τούς άγίους άποστόλους¹. Η θέσπιση αύτή έχει δύο βασικά δογματικά θεμέλια: α) τήν έννοια τής Έκκλησίας ώς κοινωνίας άγίων, πού άποτελείται όχι μόνο άπό τούς ζωντανούς αλλά και τούς «κοιμημένους» χριστιανούς και β) τήν πίστη στή μεταθανάτια ζωή, τήν άνάσταση και τήν τελική κρίση.

Έπιπλέον, ή διδασκαλία και ή διαχρονική πράξη τής Έκκλησίας, μάς προτρέπουν νά εκδηλώνουμε τή μέριμνά μας για τήν άνάπαυση μιās ψυχής όχι μόνο μέ προσευχές, αλλά και μέ έργα άγάπης. Έτσι, οί Άποστολικές Διαταχές παραγγέλλουν νά προσφέρονται στους φτωχούς όρισμένα άπό τά ύπάρχοντα τοῦ νεκροῦ στή μνήμη του. Καί ό άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος, έρμηνεύοντας τό κατά Ίωάννην Εὐαγγέλιο, συμβουλεύει νά κάνουμε τέτοιες άγαθοεργίες, «ώστε, άν μέν ό νεκρός εἶναι άμαρτωλός, ν' άπαλλαγεί άπό τίς άμαρτίες του· και άν εἶναι δίκαιος, νά λάβει μεγαλύτερο μισθό και ανταπόδοση». Οί προσευχές, άπό τό άλλο μέρος, για τούς νεκρούς περιλαμβάνουν τόσο τή μνημόνευση τῶν όνομάτων τους στίς θείες λειτουργίες όσο και τήν τέλεση ειδικῶν άκολουθιῶν, τῶν μνημοσύνων.

---

1. Καί οί Ίουδαίιοι πρόσφεραν θυσίες για τήν εξάλειψη τῶν άμαρτιῶν «τῶν μετ' εύσεβείας κοιμωμένων» (Β' Μακ. 12:45).

Ἦδη στίς Ἀποστολικές Διαταγές βρίσκεται ἡ διάκριση τῶν μνημοσύνων σέ «τρίτα», «ἔνατα», «τεσσαρακοστά» καί «ἐνιαύσια» (ἐτήσια), ἀνάλογα μέ τό χρόνο τελέσεως τους ἀπό τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου.

Πολλοί συμβολισμοί τῶν ἐπιμέρους μνημοσύνων ἀναφέρονται ἀπό τούς πατέρες. Οἱ κυριότεροι εἶναι οἱ ἐξῆς: Τά «τρίτα» συμβολίζουν τήν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μετά τήν τριήμερη παραμονή Του στόν τάφο καί τελοῦνται μέ τήν εὐχή ν' ἀναστηθεῖ καί ὁ νεκρός στήν οὐράνια βασιλεία². Τά «ἔνατα» τελοῦνται γιά τά ἐννέα τάγματα τῶν ἀύλων ἀγγέλων, μέ τήν εὐχή νά βρεθεῖ κοντά τους ἡ ἄυλη ψυχή τοῦ νεκροῦ. Τά «τεσσαρακοστά» τελοῦνται γιά τήν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου, πού ἔγινε σαράντα ἡμέρες μετά τήν ἀνάστασή Του, μέ τήν εὐχή ν' «ἀναληφθεῖ» καί ὁ νεκρός, νά συναντήσῃ τό Χριστό στούς οὐρανοῦς καί νά ζήσει γιά πάντα μαζί Του. Τά «ἐνιαύσια» (ἐτήσια), τέλος, τελοῦνται τήν ἐπέτειο ἡμέρα τοῦ θανάτου, σέ ἀνάμνηση τῶν γενεθλίων τοῦ νεκροῦ, καθώς, γιά τούς πιστούς χριστιανοῦς, ἡμέρα τῆς ἀληθινῆς γεννήσεως εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ σωματικοῦ θανάτου καί τῆς μεταστάσεως στήν αἰώνια ζωή. Μνημόσυνα, ἀντίστοιχα μέ τά παραπάνω, τελοῦνται τόν τρίτο, ἕκτο καί ἔνατο μήνα ἀπό τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου («τρίμηνα», «ἑξάμηνα», «ἐννεάμηνα»).

Τή μεγαλύτερη ὠφέλεια, πάντως, στούς νεκρούς τήν προξενεῖ ἡ τέλεση τῆς θείας εὐχαριστίας στή μνήμη τους, γιατί τότε, μέ τίς μερίδες τους στό ἅγιο δισκάριο, «ἐνώνονται ἄορατα μέ τό Θεό καί ἐπικοινωνοῦν μαζί Του καί παρηγοροῦνται καί σώζονται καί εὐφραίνονται ἐν Χριστῷ» (ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης).

Ἐκτός ἀπό τά εἰδικά γιά κάθε νεκρό μνημόσυνα, ἡ Ἐκκλησία ἔχει στίς καθημερινές ἀκολουθίες της γενικές

---

2. Σχετικός εἶναι καί ὁ θεολογικός συμβολισμός τῶν κολλύβων, πού παρατίθενται σέ κάθε μνημόσυνα. Τό σιτάρι συμβολίζει τήν ταφή, τήν ἀνάσταση καί τήν πέρα ἀπό τόν τάφο ζωή τοῦ ἀνθρώπου, καθώς, πέφτοντας στή γῆ, σαπίζει καί «πεθαίνει». Ἀπ' αὐτόν τό «θάνατό» του ὁμως βλασταίνει μιά νέα ζωή.

δεήσεις για τούς «κεκοιμημένους», ὅπως εἶναι λ.χ. τό νεκρώσιμο μέρος τοῦ μεσονυχτικοῦ καί οἱ σχετικές ἀναφορές στίς ἐκτενεῖς τοῦ ἑσπερινοῦ, τοῦ ὄρθρου καί τῆς θείας λειτουργίας. Ἔχει, ἐπίσης, καθιερώσει καί εἰδικές ἡμέρες μνημοσύνων. Τά Σάββατα σχεδόν ὅλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, καί ἰδιαίτερα τά προηγούμενα τῶν Κυριακῶν τῆς Ἀπόκρεω καί τῆς Πεντηκοστῆς (Ψυχοσάββατα), εἶναι ἀφιερωμένα στή μνήμη τῶν νεκρῶν.

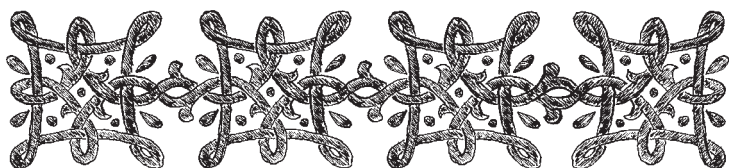
Πρέπει, τέλος, νά σημειωθεῖ, ἄν καί αὐτονόητο, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τελεῖ μνημόσυνα μόνο γιά τούς χριστιανούς πού κοιμήθηκαν μέσα στούς κόλπους της.

Ὅσα συνοπτικά ἀναφέρθηκαν πιό πάνω γιά τά μνημόσυνα καί, γενικότερα, τήν κοινωνία τῶν ζωντανῶν μέ τά «κεκοιμημένα» μέλη τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή ὄλων τῶν μελῶν τοῦ θεανθρώπινου σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἀφενός ἐνημερωτικά γιά τόν «ἀμύητο» ἀναγνώστη καί ἀφετέρου προοιμιακά τῆς πραγματείας τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων», ἀποσπάσματα τῆς ὁποίας ἀκολουθοῦν σέ ἐλεύθερη νεοελληνική ἀπόδοση.

Μ' αὐτό τό ἔργο του ὁ μέγας ἅγιος καί θεολόγος τοῦ 8ου αἰῶνα συνοψίζει τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας γιά τά μνημόσυνα καί, χρησιμοποιώντας πλῆθος πατερικῶν μαρτυριῶν, ἀπαντᾷ σέ πολλά ἐρωτήματα, πού σχετίζονται μέ τήν ἱστορική προέλευση, τή σημασία καί τή σκοπιμότητά τους.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ

Ἡ ὠφέλεια ἀπό τὰ μνημόσυνα

Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ, ὁ ἄδειος ἀπό καθετί καλό καί θεάρεστο, μέ πρόσχημα ἀλλόκοτο καί παράδοξο καί ὀλότελα ἄθεσμο, ἔπεσε πάνω σέ κάποιους καί τούς φύτευσε τήν ἰδέα ὅτι τάχα δέν ὠφελοῦν σέ τίποτα τούς νεκρούς ὅλες οἱ θεάρεστες πράξεις, πού γίνονται γιά τίς ψυχές τους. Γιατί, ὅπως λένε, χρησιμοποιώντας ἀγιογραφικά χωρία γιά νά στηρίξουν τήν ἀποψή τους, «*Ὁ καθένας θά πάρει τήν ἀμοιβή του ἀνάλογα μέ τὰ ὅσα καλά ἢ κακά ἔπραξε σ' αὐτή τή ζωή*» (Β' Κορ. 5:10) καί «*Στόν ἄδη ποιός θά μετανοήσῃ ἐνώπιόν Σου;*» (πρβλ. Ψαλμ. 6:6) καί «*Ἐσύ, Κύριε, θά ἀμείψῃς ἢ θά τιμωρήσῃς τόν καθένα ἀνάλογα μέ τὰ ἔργα του*» (Ψαλμ. 61:13) καί «*Ὅ,τι ἔσπειρε ὁ καθένας, αὐτό καί θά θερίσῃ*» (πρβλ. Γαλ. 6:7).

Ἄλλά, σοφοί μου, θά λέγαμε σ' αὐτούς, ἐρευνήστε καί μάθετε, ὅτι ὅσο μέγας κι ἂν εἶναι ὁ φόβος πού μᾶς ἐμπνέει ὁ Θεός, ὁ Κύριος τῶν ὅλων, πολύ πιό μεγάλη εἶναι ἡ ἀγαθότητά Του. Καί οἱ ἀπειλές Του εἶναι, βέβαια, φοβερές, μά καί ἡ φιλανθρωπία Του ἀφάνταστα μεγάλη. Καί οἱ καταδίκες Του εἶναι φρικτές, μά καί ἡ εὐσπλαχνία Του πέλαγος ἀπέραντο.

Προσέξτε τί λέει ἡ Ἁγία Γραφή:

Ὅταν στή Σιών, τήν πόλη τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ, ὁ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος εἶδε τό λαό του θανατωμένο ἀπό τούς ἐχθρούς, ἔψαξε καί βρῆκε μέσα στούς κόρφους τους μικρά εἶδωλα. Ἀμέσως, μέ κάθε εὐλάβεια καί ἀγάπη, πρόσφερε γιά τόν καθένα τους ἐξιλαστήρια θυσία στόν σπλαχνικό Κύριο. Γι' αὐτό καί στή Γραφή θαυμάζεται γιά τήν πράξη του ἐκείνη, καθώς καί γιά ὅλες τίς ἄλλες (βλ. Β' Μακκ. 12:38-45).

Οἱ μαθητές τοῦ Σωτήρα μας, πάλι, οἱ μύστες καί αὐτόπτες τοῦ Λόγου, οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, πού σαγήνεψαν τόν κόσμο, θέσπισαν νά γίνεται μνημόνευση τῶν πιστῶν νεκρῶν κατά τήν τέλεση τῶν ἀχράντων καί ζωοποιῶν μυστηρίων. Ἀπό τότε μέχρι τώρα ἡ ἀποστολική καί καθολική Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, σ' ὅλα τά μέρη τῆς γῆς, κρατάει σταθερά καί ἀναντίρρητα αὐτή τήν παράδοση, καί θά τήν κρατάει ὡς τή συντέλεια τοῦ κόσμου.

Αὐτό, ὅπωςδήποτε, δέν τό θέσπισαν οὔτε ἀλόγιστα οὔτε ἄσκοπα οὔτε τυχαῖα. Γιατί τίποτε ἀνώφελο δέν ἔχει παραλάβει ἡ ἀλάθητη χριστιανική θρησκεία καί τίποτε ἄχρηστο δέν ἔχει διατηρήσει σταθερά τόσους αἰῶνες. Ὅλα ὅσα ἔχει παραλάβει καί διατηρήσει εἶναι καί χρήσιμα καί θεάρεστα καί πολύ ὠφέλιμα καί πολύ σωτήρια.

Ἄς δοῦμε, ὁμως, τί ἔχουν πεῖ γι' αὐτό τό θέμα οἱ παλαιότεροι ἅγιοι πατέρες.

Ὁ μεγάλος καί βαθύς γνώστης τῶν θείων Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, στό ἔργο του γιά τήν ἐκκλησιαστική ἱεραρχία, γράφει ἀκριβῶς τά ἑξῆς: «Οἱ προσευχές τῶν ἁγίων καί σ' αὐτή τή ζωή καί, πολύ περισσότερο, μετά τό θάνατο, ἐπιδροῦν σ' ἐκείνους πού εἶναι ἄξιοι ἱερῶν εὐχῶν, δηλαδή στούς πιστούς». Καί πάλι: «Ὁ πανάγαθος Θεός ζητάει νά συγχωρήσει ὅλα

τά πταίσματα τῶν νεκρῶν, πού ὀφείλονται στήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, καί νά τούς τοποθετήσει στή χώρα τῶν ζωντανῶν, στους κόλπους τοῦ Ἄβραάμ καί τοῦ Ἰσαάκ καί τοῦ Ἰακώβ, ἀπ' ὅπου ἔχουν φυγαδευθεῖ ὁ πόνος, ἡ λύπη καί ὁ στεναγμός, παραδλέοντας μέ τήν ἀγαθότητα τῆς θεαρχικῆς Του δυνάμεως τίς ἁμαρτίες πού ἔκανε ὁ νεκρός ἀπό ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ἀφοῦ, ὅπως λέει ἡ Γραφή, κανένας δέν εἶναι καθαρὸς ἀπό ἁμαρτία».

Βλέπεις, ἐσύ πού ἀντιλέγεις, πῶς βεβαιώνει ὅτι εἶναι ὠφέλιμες οἱ δεήσεις γι' αὐτούς πού πέθαναν μέ τήν ἐλπίδα τους στό Θεό;

Ἡ ἑπώνυμος τῆς θεολογίας, πάλι, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, λέει γιά τή μητέρα του στόν ἐπιτάφιο λόγο τοῦ ἀδελφοῦ του Καισαρίου: «Ἀκουστικὴ κήρυγμα ἀξιοπρόσεκτο, καί ὁ πόνος τῆς μητέρας γίνεται πιό ἐλαφρὸς μέ τήν καλή καί θεάρεστη ὑπόσχεση, ὅτι θά τά δώσει ὅλα γιά χάρη τοῦ παιδιοῦ, θά δώσει τόν πλοῦτο του ὡς ἐπιτάφιο δῶρο γι' αὐτό». Καί πιό κάτω: «Ἡ Ὅσα, λοιπόν, ἐξαρτῶνται ἀπό μᾶς, εἶναι αὐτά. Καί ἄλλα τά κάναμε ἤδη, ἄλλα θά τά κάνουμε στό μέλλον, προσφέροντας τίς ἐτήσιες τιμές καί τά μνημόσυνα, ἄν φυσικά μείνουμε στή ζωή».

Βλέπεις πῶς βεβαιώνει καί χαρακτηρίζει καλές καί θεάρεστες τίς προσφορές πού γίνονται γιά ὅσους πέθαναν, καί ἐπιτρέπει τά ἐτήσια μνημόσυνα;

Μετά ἀπ' αὐτόν, ὁ χρυσώνυμος καί πραγματικὰ Χρυσόστομος Ἰωάννης, στή θεοφώτιστη ἐρμηνεία του στό κατά Ἰωάννην εὐαγγέλιο, λέει: «Ἄν οἱ εἰδωλολάτρεις καίνε μαζί μέ τούς νεκρούς καί τά πράγματα πού τούς ἀνήκουν, πόσο μᾶλλον ἐσύ, ὁ πιστός, πρέπει νά συνοδέψεις μαζί μέ τόν πιστό καί τά πράγματά του, ὄχι γιά νά γίνουν στάχτη, ὅπως ἐκεῖνα τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀλλά γιά νά τοῦ ἐξασφαλίσῃς μεγαλύτερη δόξα: Ἄν δηλαδή ὁ νεκρός εἶναι ἁμαρτωλός, γιά ν'

ἀπαλλαγῆ ἀπό τῆς ἁμαρτίας του· ἄν πάλι εἶναι δίκαιος, γιά ν' αὐξηθοῦν ὁ μισθός καί ἡ ἀνταμοιβή του». Καί στήν ἐρμηνεία του στήν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή γράφει: «Ἐσσοφιστοῦμε κάποιαν ὠφέλεια γι' αὐτούς πού ἔφυγαν. Ἐσσοφίους προσφέρουμε κάθε δυνατή βοήθεια. Μιλῶ γιά τῆς ἐλεημοσύνης καί τῆς προσφορῆς, αὐτές πού πραγματικά τούς ἐξασφαλίζουν πολλή ἀνακούφιση, μεγάλη ἀπολαβή καί ὠφέλεια. Γιατί αὐτά οὔτε νομοθετήθηκαν οὔτε παραδόθηκαν ἔτσι ἄσκοπα καί τυχαῖα στήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἀπό τούς σοφούς μαθητές Του. Καί δέν θά μᾶς εἶχαν ἀφήσει ἐκεῖνοι τήν παράδοση νά κάνει εὐχή ὁ ἱερέας, κατά τήν τέλεση τῶν φρικτῶν μυστηρίων, γιά τούς πιστούς πού κοιμήθηκαν, ἄν δέν γνώριζαν ὅτι θά εἶχαν ἀπ' αὐτό πολύ κέρδος καί μεγάλη ὠφέλεια».

Ὁ σοφός Γρηγόριος Νύσσης, πάλι, γράφει: «Τίποτα δέν παραδόθηκε ἀσυλλόγιστα καί ἀνώφελα ἀπό τούς μαθητές καί κήρυκες τοῦ Χριστοῦ, μά καί τίποτα δέν διατηρήθηκε ἀσυλλόγιστα καί ἀνώφελα σ' ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Τό νά μνημονεύουμε κατά τήν θεία κι ὁλόλαμπρη μυσταγωγία ἐκείνους πού κοιμήθηκαν ὀρθόδοξοι, εἶναι ὁπωσδήποτε ὠφέλιμο καί θεάρεστο».

Γιατί τά λόγια, «Ἐσσύ, Κύριε, θ' ἀμείψεις ἢ θά τιμωρήσεις τόν καθένα ἀνάλογα μέ τά ἔργα του» (Ψαλμ. 61:13) καί «Ὁ καθένας θά θερίσει αὐτό πού ἔσπειρε» (πρβλ. Γαλ. 6:7) καί τά ἄλλα παρόμοια, ἔχουν λεχθεῖ ὁπωσδήποτε γιά τήν δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, τήν φοδερή κρίση καί τήν συντέλεια αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Τότε, βέβαια, δέν θά ὑπάρχει δυνατότητα βοήθειας. Τότε κάθε ἰκεσία θά εἶναι ἀνώφελη. Γιατί, ὅταν τελειώσει τό παζάρι, δέν ὑπάρχει πιά ἐμπόρευμα διαπραγματεύσιμο. Πραγματικά, πού θά εἶναι τότε οἱ φτωχοί; Ποῦ θά εἶναι οἱ ἱερεῖς γιά τήν τέλεση τῆς λατρείας; Ποῦ οἱ ψαλμω-

δίες; Ποῦ οἱ εὐεργεσίες; Ποῦ οἱ ἀγαθοεργίες;

Γι' αὐτό, πρὶν ἔρθει ἐκείνη ἡ ὥρα, ἅς βοηθήσουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ἅς προσφέρουμε στὸν φιλόνηρωπο Θεό τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης μας στοὺς ἀδελφούς. Γιατί δέχεται μὲ εὐχαρίστηση τίς προσφορές μας γιὰ χάρη ὅσων δὲν πρόλαβαν καὶ ἔφυγαν, θά λέγαμε, ἀπροετοίμαστοι. Τίς δέχεται καὶ τίς λογαριάζει σάν πράξεις καὶ προσφορές ἐκείνων. Ἔτσι θέλει ὁ φιλόνηρωπος Κύριος, νά Τοῦ ζητᾶνε τὰ πλάσματά Του καὶ νά τοὺς δίνει ὅσα εἶναι γιὰ τῆ σωτηρία τους. Καὶ μάλιστα λυγίζει ὀλοκληρωτικά, ὅταν κάποιος δὲν ἀγωνίζεται μόνο γιὰ τῆ δική του ψυχή, ἀλλὰ ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ πλησίον του. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ ἄνηρωπος γίνεται μιμητῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τίς δωρεές τῶν ἄλλων τίς ζητᾶει σάν δικές του χάρες. Ἔτσι ἐκπληρώνει τὴν προϋπόθεση τῆς τέλει-ας ἀγάπης, ἐξασφαλίζει τὸν μακαρισμὸ («μακάριοι εἶναι ὅσοι δείχνουν ἔλεος στοὺς ἄλλους, γιατί σ' αὐτοὺς θά δείξει ὁ Θεός τό ἔλεός Του», Ματθ. 5:7) καὶ, μαζί μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ πλησίον, εὐεργετεῖ πάρα πολύ καὶ τῆ δική του ψυχὴ.

Ἄς περάσουμε τώρα ἀπ' αὐτὰ σέ ἄλλα παρόμοια καὶ ἰσοδύναμα. Ὁ Παλλάδιος, στή Λαυσαϊκὴ Ἱστορία του, ἀναφέρει μὲ ἀκρίβεια τὰ θαύματα τοῦ μεγάλου Μακαρίου. Ἐκεῖ γράφει πὼς ὁ ὄσιος Μακάριος, ρωτῶντας κάποτε τό κρανίο ἑνός νεκροῦ, ἔμαθε ὅλα τὰ σχετικὰ μ' αὐτοὺς πού ἔχουν πεθάνει. Καὶ στό τέλος τό ρώτησε: “Δέν βρῖσκετε, λοιπόν, καμιά παρηγοριά;”. Αὐτὴ τὴν ἐρώτηση τὴν ἔκανε, γιατί συνήθιζε νά προσεύχεται γιὰ τοὺς νεκρούς καὶ ἤθελε νά ξέρει ἂν πραγματικὰ τοὺς ὠφελοῦσε. Τότε ὁ φιλόνηρωπος Κύριος θέλησε ν' ἀποκαλύψει τὴν ἀλήθεια στὸν πιστό ὑπηρέτη Του. Τὸν πληροφοροῦσε, λοιπόν, μέσω τοῦ κρανίου: “Ὅταν προσφέρεις τίς δεήσεις γιὰ τοὺς νεκρούς, αἰσθανόμαστε μιά μικρὴ ἀνακούφιση”.

Κάποιος άλλος, πάλι, από τούς όσους πατέρες είχε ένα μαθητή πού ζούσε άπρόσεκτα. Ήτσι, μέσα στή ραθυμία, έφτασε στό τέλος τής ζωής του. Ο πολυεύσπλαχνος καί φιλόανθρωπος Κύριος φανέρωσε στό γέροντα, πού Τόν παρακάλεσε μέ δάκρυα, ότι θά ρίξει τό μαθητή του στή φωτιά μέχρι τό λαιμό, όπως τόν πλούσιο τής παραβολής του Λαζάρου (Λουκ. 16:23-24). "Όταν ό όσιος γέροντας άρχισε νά χτυπιέται καί νά ίκετεύει κλαίγοντας τό Θεό, Έκείνος του αποκάλυψε ότι θά τόν βάλει στή φωτιά μόνο μέχρι τή ζώνη. Μά όταν καί πάλι ό γέροντας Τόν παρακάλεσε μέ μεγάλη επιμονή, ό Θεός του έδειξε σέ όραμα ότι λύτρωσε τελείως τό μαθητή του από τή φωτιά τής κολάσεως.

Ήλλά ποιός θά μπορούσε νά διηγηθεί μέ τή σειρά όλες τίς μαρτυρίες, πού βρισκονται σκόρπιες μέσα στους βίους των άγιων, στά μαρτυρολόγια καί στίς ιερές αποκαλύψεις, άπ' όπου όλοφάνερα άποδεικνύεται ότι οί προσευχές, οί λειτουργίες καί οί έλεημοσύνες για τούς νεκρούς ώφελούν πολύ τίς ψυχές τους; Γιατί, άπ' όσα δανείστηκαν στό Θεό, τίποτα δέν πάει χαμένο. "Όλα τά ανταποδίδει ό Κύριος μέ τό παραπάνω.

"Όσο για τό λόγο του προφήτη, «*Στόν άδη ποιός θά μετανοήσει ένωπιόν Σου;*» (πρβλ. Ψαλμ. 6:6), είπαμε ήδη πώς οί άπειλές του παντοκράτορα Θεού είναι, βέβαια, φοβερές, αλλά τελικά τίς έξουδετερώνει ή άνυπολόγιστη φιλόανθρωπία Του. Ήλλωστε, καί μετά άπ' αυτόν τό λόγο του προφήτη, έγινε όπωςδήποτε μεάνοια στόν άδη. Ήννοώ τή μεάνοια εκείνων πού πίστεψαν εκεί, όταν κατέθηκε ό Κύριος για νά τούς σώσει. Ήλλά καί στόν άδη δέν τούς έσωσε όλος ό Ζωοδότης. Ήσωσε μόνο όσους πίστεψαν. Αυτό δέν σημαίνει ότι καταργείται ή προφητεία. Ήχι, ποτέ. Αλλά άποδεικνύεται ότι ό πανάγαθος Κύριος νικείται από τήν άγάπη Του στόν άνθρωπο. Τό ίδιο έγινε καί μέ τόν προφητικό λόγο

του Ἰωνᾶ, «*Ἡ Νινευὶ θά καταστραφεῖ*» (Ἰων. 3:4). Καί ὁμως δέν καταστράφηκε, γιατί ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ νίκησε τή δικαιοσύνη Του. Καί στόν Ἐζεκία εἶπε μέ τό στόμα τοῦ προφήτη Ἡσαΐα: «*Τακτοποιήσε τίς ὑποθέσεις τοῦ σπιτιοῦ σου, γιατί θά πεθάνεις*» (Δ' Βασ. 20:1). Καί ὁμως δέν πέθανε. Στόν Ἀχαάβ, πάλι, ἔστειλε τόν προφήτη Ἡλία γιά νά τόν προειδοποιήσει: «*Θά σοῦ στείλω συμφορές*» (Γ' Βασ. 20:21). Καί δέν τοῦ ἔστειλε. Γιατί; Τό ἐξήγησε στόν προφήτη: «*Εἶδες πῶς μετανόησε ὁ Ἀχαάβ; Γι' αὐτό δέν θά τοῦ στείλω συμφορές ὅσο ζεῖ*» (Γ' Βασ. 20:29). Πάλι, δηλαδή, ἡ ἀγαθότητά Του νίκησε τήν ἀπόφασή του, ὅπως ἔγινε καί σέ πάρα πολλές ἄλλες περιπτώσεις καί ὅπως θά γίνεται μέχρι τή συντέλεια τοῦ κόσμου, τότε πού θά τελειώσει τό πανηγύρι, τότε πού δέν θά εἶναι πιά καιρός γιά βοήθεια, ἀλλά κάθε ἄνθρωπος θά βρεθεῖ μόνος του μέ τό φορτίο του. Ἐνῶ τώρα εἶναι ἀκόμα καιρός, καιρός γιά φροντίδα, καιρός γιά συναλλαγῆ, καιρός γιά κόπο καί τρεχάματα καί ἀγώνα. Καί μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού δέν ἀπόκαμε, οὔτε ἔχασε τήν ἐλπίδα του. Μά πιά μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀγωνίστηκε καί γιά τόν ἑαυτό του καί γιά τόν πλησίον του.

Γιατί αὐτό, τό νά τρέχει δηλαδή ὁ καθένας σέ βοήθεια τοῦ πλησίον, εὐχαριστεῖ περισσότερο τόν φιλεύσπλαχνο Κύριο. Αὐτό θέλει καί ἐπιθυμεῖ, νά εὐεργετοῦμε ὁ ἓνας τόν ἄλλο καί στήν παρούσα ζωῆ καί μετά τό θάνατο. Ἐάν δέν ἔβλεπε σωστό κάτι τέτοιο, δέν θά μᾶς ἔδινε τό δικαίωμα νά μνημονεύουμε τούς νεκρούς στή θεία λειτουργία, καθώς καί νά τούς κάνουμε μνημόσυνα στίς τρεῖς ἡμέρες, στίς ἑννέα, στίς σαράντα καί στό χρόνο, ὅπως χωρίς καμιάν ἀντίρρηση τά δέχεται ἡ Ἐκκλησία καί ὅπως ἀπαρασάλευτα τά τηρεῖ ὁ εὐσεβέστατος λαός της. Ἐάν, δηλαδή, αὐτά ἦταν μιά κοροϊδία δίχως κέρδος καί ὠφέλεια, ὅπωςδήποτε σέ κάποιον ἀπό

τούς πολλούς προγενέστερους θεοφόρους αγίους, πατριάρχες, πατέρες και διδασκάλους θά έρχόταν ή φώτιση νά σταματήσει τήν πλάνη. Κανέννας τους, όμως, δέν δοκίμασε ποτέ νά καταργήσει τά μνημόσυνα. Άπεναντίας, μάλιστα, όλοι τά επικύρωσαν, κι έτσι καθημερινά ή πρακτική αυτή όχι μόνο άπλώνεται και ριζώνει, αλλά δέχεται και άλλεπάλληλες προσθήκες.

”Ας δοῦμε, όμως, τί λέει και ό Μέγας Άθανάσιος στόν ώραιότατο λόγο του για τούς κοιμηθέντες: «Κι αν ακόμα ό νεκρός τελείωσε τή ζωή του μέ ευσέβεια και τοποθετήθηκε στόν ουρανό, μήν αρνεϊσαι νά προσφέρεις λάδι και ν’ ανάβεις κεριά στόν τάφο του, ζητώντας τό έλεος του Χριστου. Γιατί αυτά είναι ευπρόσδεκτα από τό Θεό και φέρουν πλούσια τήν ανταπόδοσή Του, αφού τό λάδι και τό κεριό είναι θυσία, ή θεία λειτουργία είναι εξιλέωση και ή αγαθοεργία στους φτωχούς φέρνει κάθε αγαθή ανταπόδοση προσευξημένη. Ο σκοπός, λοιπόν, εκείνου που κάνει τήν προσφορά για τον νεκρό, είναι ίδιος μ’ εκείνου που έχει ένα μικρό παιδί άλαλο, αδύναμο και άρρωστο, και για χάρη του προσφέρει μέ πίστη στόν ιερό ναό, ως θυσία, κεριά, λιθάνι και λάδι. Αυτά, λοιπόν, δέν είναι σαν νά τά κρατάει και νά τά προσφέρει τό ίδιο τό παιδί; Κάτι ανάλογο δέν γίνεται και στό μυστήριο του θείου βαπτίσματος όποτε ό ανάδοχος “*ἀποτάσσεται τῷ σατανᾷ*” και “*συντάσσεται τῷ Χριστῷ*” για λογαριασμό του νηπίου που βαπτίζεται; Όμοια πρέπει νά κατανοοῦμε και τήν περίπτωση εκείνου που πέθανε πιστός στόν Κύριο, ότι δηλαδή ό ίδιος κρατάει και προσφέρει τά κεριά, τό λάδι και όλα όσα εμεις προσφέρουμε για τή λύτρωσή του.” Ετσι, μέ τή χάρη του Θεου, ή επιδίωξη, που συνοδεύεται από τήν πίστη, δέν θά ματαιωθεί. Γιατί οι θεολόγοι άπόστολοι και οι μυσταγωγοί διδάσκαλοι και οι πνευματοφόροι πατέρες, αφού πρώτα ένώθηκαν μέ τό Θεό και έγιναν μέτο-

χοι τῆς ἑκστατικῆς δυνάμεώς Του, θέσπισαν θεάρεστα τίς λειτουργίες, τίς προσευχές καί τίς ψαλμωδίες, πού γίνονται κάθε χρόνο στή μνήμη τῶν νεκρῶν».

Ἔρχεται, ὅμως, ἕνας ἀντίθετος καί λέει: “Ἄν εἶναι ἔτσι, ὅλοι θά σωθοῦν καί κανένας δέν θά κολαστεῖ”.

Σωστά. Καί μακάρι νά γίνει κάτι τέτοιο. Εἶναι αὐτό πού ποθεῖ καί θέλει καί ἐπιδιώκει ὁ πανάγαθος Κύριος, εἶναι αὐτό πού Τοῦ δίνει χαρά καί εὐφροσύνη, τό νά μή στερηθεῖ κανείς τίς θεῖες δωρεές Του. Μήπως τά βραβεῖα καί τά στεφάνια τά ἐτοίμασε γιά τούς ἀγγέλους; Μήπως ἦρθε στή γῆ καί σαρκώθηκε ἀπό τήν Παρθένο καί ἔγινε ἄνθρωπος καί ἔπαθε καί πέθανε γιά νά σώσει τίς οὐράνιες δυνάμεις; Μήπως στούς ἀγγέλους θά πει, «Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι ἀπ’ τόν Πατέρα μου, κληρονομήστε τή βασιλεία πού σᾶς ἔχει ἐτοιμασεῖ» (Ματθ. 25:34); Δέν μπορεῖς ἐσύ, ὁ ἀντιρρησίας, νά ἰσχυριστεῖς ὅτι θά γίνει αὐτό. Ἄφοῦ ὅλα γιά τόν ἄνθρωπο τά ὑπέφερε ὁ Χριστός, ὅλα γιά τόν ἄνθρωπο καί τά ἐτοίμασε. Ποίος, ἄλλωστε, καλώντας τούς φίλους του σέ πλούσιο γεῦμα, δέν θέλει νά ἔρθουν ὅλοι καί νά χορτάσουν ἀπ’ τά καλά του; Γιά ποιό σκοπό, δηλαδή, ἐτοίμασε τό φαγοπότι, ἂν ὄχι γιά νά περιποιηθεῖ τούς φίλους του; Ἄν, λοιπόν, αὐτό θέλουμε ἐμεῖς, δέν θά τό θέλει πολύ περισσότερο ὁ μεγαλόδωρος Θεός, πού ἀπό τή φύση Του εἶναι πανάγαθος καί φιλόανθρωπος καί πού, μοιράζοντας καί δίνοντας δῶρα, χαίρεται καί ἀγάλλεται περισσότερο ἀπ’ ὅσο ἐκεῖνος πού τά παίρνει;

Κάθε ἄνθρωπος πού ἀπέκτησε μικρή ζύμη ἀρετῶν καί, μολονότι ἤθελε, δέν πρόφτασε νά τήν κάνει ψωμί ἀπό ραθυμία ἢ ἀμέλεια ἢ ἀναδλητικότητα, κι ἔτσι μιά μέρα, χωρίς νά τό περιμένει, τόν θέρισε ὁ θάνατος, αὐτός δέν θά λησμονηθεῖ ἀπό τόν δίκαιο Κριτή. Ὁ Κύριος θά συγκινήσει τίς ψυχές τῶν οἰκείων του, γιά νά τόν βοηθήσουν, ἀναπληρώνοντας τά ὑστερήματα τοῦ νεκροῦ.

Ἐπεναντίας, ὅποιος ἔζησε ζωὴ ἁμαρτωλῆ, ὅποιος δέν πορεύθηκε ποτέ σύμφωνα μέ τή συνείδησή του, ἀλλά κυλιόταν ἀφοβα καί ἀδιάντροπα στίς δυσωδίες τῶν ἡδονῶν, ἱκανοποιώντας ὅλες τίς ὀρέξεις τῆς σάρκα καί ἀδιαφορώντας ὀλοτέλα γιά τήν ψυχὴ του, ὅταν θά φύγει ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἀπὸ κανέναν δέν θά βοηθηθεῖ. Ὁ Θεός, ἐπειδὴ δέν τὸν λογαριάζει γιά δικό Του, θά οἰκονομήσει νά τὸν ξεχάσουν καί ἡ γυναίκα του καί τὰ παιδιά του καί τ' ἀδελφία του καί οἱ φίλοι του.

Ἐμένα, λοιπόν, ὅποιος εἶναι φίλος μου, εὐχομαι νά μέ βοηθήσει, ἂν εἶναι δυνατόν, ὥστε νά μὴν ἀφήσω πίσω μου κανένα ὑστέρημα. Ἄν, ὅμως, φτάσω στό τέλος τῆς ζωῆς μου χωρὶς νά εἶμαι ἀπόλυτα ἔτοιμος, παρακαλῶ τὸν πολυέλεο Κύριο νά συγκινήσει τοὺς συγγενεῖς καί τοὺς φίλους μου καί νά θερμάνει τίς καρδιές τους, ὥστε, ἂν ὡς ἄνθρωπος ἀφήσω κάποιο ὑστέρημα, νά μέ βοηθήσουν ὀλοπρόθυμα καί νά τὸ ἀναπληρώσουν μέ καλά καί θεάρεστα ἔργα. Ἐτσι, ἄλλωστε, διδάσκει καί διακηρύσσει ὁ θεολόγος Χρυσόστομος, πού τὸν ἀνέφερα καί πιὸ πάνω. «Ἄν δέν πρόλαβες», λέει, «νά τακτοποιήσεις ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ψυχῆς σου ὅσο ζοῦσες, τότε, ἔστω καί σὰ τελευταῖα σου, ἄφησε ἐντολή στους δικούς σου νά στείλουν μαζί σου τὰ ὑπάρχοντά σου, ὅταν πεθάνεις, νά σέ βοηθήσουν δηλαδή μέ ἀγαθοεργίες, ἐλεημοσύνες καί προσφορές. Ἐτσι θά κάνεις τὸ Λυτρωτὴ νά σέ ἀντιμετωπίσει μέ ἐπιείκεια, γιὰ αὐτὰ τὰ δέχεται μέ εὐχαρίστηση».

Ὁ ἴδιος, πάλι, γράφει κάπου ἄλλοῦ: «Στὴ διαθήκη σου βάλε συγκληρονόμο, μαζί μέ τὰ παιδιά καί τοὺς συγγενεῖς σου, καί τὸν Κύριο. Ἄς ἔχει τὸ χαρτί καί τὸ ὄνομα τοῦ Κριτοῦ. Ἄς μὴν παραλείπει, ἀκόμα, ν' ἀναφέρει καί τοὺς φτωχοὺς. Ἐγὼ γίνομαι ἐγγυητὴς τους. Αὐτό, βέβαια, δέν πρέπει νά τὸ χρησιμοποιοῦν κανεὶς ὡς πρόφαση, γιὰ νά μὴν κάνει ἐλεημοσύνες ὅσο εἶναι ζω-

ντανός. Καί ὅσο ζεῖ νά κάνει, ἀλλά καί μετά τό θάνατο νά τίς συνεχίζει. Τό ἀντίθετο εἶναι τελείως παράλογο, βέβηλο καί ἀσύμφωνο μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πολύ καλό καί ἀρεστό καί εὐπρόσδεκτο ἀπ' τό Θεό εἶναι τό νά καθαρίζει κάθε εὐσεβῆς καί φιλόχριστος ἄνθρωπος τόν ἑαυτό του μέ ὅλες τίς ἀγαθοεργίες, νά ἀποφεύγει κάθε ἁμαρτία καί νά τηρεῖ τίς φωτεινές ἐντολές τοῦ Θεοῦ, γιά νά μπορέσει, ὅταν φτάσει στό τέλος τῆς ζωῆς του, νά πεῖ θαρρετά στόν Κύριο: *“Ἐτοιμη εἶναι ἡ καρδιά μου, Θεέ μου, ἔτοιμη εἶναι ἡ καρδιά μου”* (Ψαλμ. 107:2). Καί ἔτσι μέ χαρά νά ὑποδεχθεῖ τούς ἀγγέλους, πού θά κατέβουν γιά νά τόν παραλάβουν».

Αὐτό, βέβαια, τό κάνουν λίγοι καί σέ λίγες περιπτώσεις, σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ Κυρίου, *«αὐτοὶ πού θά σωθοῦν θά εἶναι λίγοι»* (πρβλ. Λουκ. 13:23), λόγο πού εἶπε ὁ Πάνσοφος μέ κάποια λύπη. Γνωρίζοντας, λοιπόν, ὅτι εἶναι πολύ δύσκολο νά βρεθοῦν ἄνθρωποι σ' αὐτή τήν πρώτη κατηγορία τῶν σωζομένων, πᾶμε ἀναγκαστικά στή δεύτερη κατηγορία, σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῶν ἀποστόλων καί τῶν πατέρων. Ἔτσι, μέ τήν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καί οἱ νεκροί ὠφελοῦνται καί ἡ φιλανθρωπία αὐξάνεται καί ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως ἐπιβεβαιώνεται καί ἡ προσευχή στό Θεό δυναμώνει καί τό ἐκκλησίασμα τῶν ἱερῶν ναῶν πυκνώνει καί ἡ ἀγαθοεργία στούς φτωχοῦς ἀπλώνεται.

Οἱ θεοφώτιστοι ἄνθρωποι λένε, πώς οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων, στήν ὕστατη πνοή τους, δοκιμάζονται σάν σέ ζυγαριά. Καί ἂν ἡ δεξιὰ πλάστιγγα εἶναι πιό πάνω ἀπό τήν ἀριστερή, εἶναι ὀλοφάνερο πώς ὁ ἐτοιμοθάνατος θά παραδώσει τήν ψυχή του στούς ἀγίους ἀγγέλους. Ἄν πάλι καί οἱ δύο πλάστιγγες εἶναι ἴσες, νικάει ὅπωςδήποτε ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Μά κι ἂν ἀκόμα ἡ ζυγαριά γείρει λίγο πρὸς τ' ἀριστερά, ὅπως λένε οἱ θεολόγοι, ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ θά ἀναπληρώσει ὅσο

χρειάζεται. Νά οί τρεῖς θεῖες κρίσεις τοῦ Κυρίου: ἡ πρώτη εἶναι δίκαιη· ἡ δεύτερη εἶναι φιλόανθρωπη· ἡ τρίτη εἶναι ὑπεράγαθη. Μετά ἀπ' αὐτές ἔρχεται ἡ τέταρτη, ὅταν οἱ ἐφάμαρτες πράξεις εἶναι πολύ βαρύτερες. Ἄλιμονο τότε, ἀδελφοί! Καί αὐτή ὅμως ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ εἶναι δίκαιη καί θεσπίζει δίκαια γιά τοὺς ἀνθρώπους πού κρίνονται.

Μετά ἀπ' αὐτά, λοιπόν, ἄς στρέψουμε ὅλη μας τήν προσοχή στή φοβερή ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου καί ἄς ἀναρωτηθοῦμε, μήπως τότε κατηγορηθοῦμε ἀπό τοὺς συγγενεῖς μας ὅτι παραμελήσαμε τίς ὑποχρεώσεις μας ἀπέναντί τους.

Ἄλιμονο σ' ὅλους, ὅσοι εἶναι σάν ἐμένα, πού θά κληρωθοῦν ἐκείνη τήν ἡμέρα στ' ἀριστερά τοῦ Κριτῆ. Μακάριοι ἐκεῖνοι, πού ὁ Κύριος θά τοὺς βάλει στά δεξιά Του καί θ' ἀκούσουν τήν εὐλογημένη φωνή, «*Εἰλάτε, οἱ εὐλογημένοι ἀπ' τόν Πατέρα μου, κληρονομηστε τή βασιλεία πού σᾶς ἔχει ἐτοιμασεῖ ἀπ' τήν ἀρχή τοῦ κόσμου*» (Ματθ. 25:34). Αὐτή τή φωνή μακάρι ν' ἀξιωθοῦμε νά τήν ἀκούσουμε ὅλοι, ὅσοι θά φυλάξουμε τήν ὁρθόδοξη πίστη, καί ν' ἀπολαύσουμε τ' ἀγαθά, πού τήν ὁμορφιά τους «*μάτι ἀνθρώπινο ποτέ δέν εἶδε καί αὐτί ποτέ δέν ἄκουσε καί νοῦς δέν μπόρεσε ποτέ νά σκεφτεῖ*» (Α' Κορ. 2:9). Ἀμήν.

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ